

Právní formy nestátních neziskových organizací

LIBOR VAŠÍČEK / MATÚŠ BALIAK

LEGAL PARTNERS, ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ, S. R. O.

Zakládáte-li neziskovou organizaci, je třeba vyřešit mnoho otázek, z nichž významnou je i to, jakou právní formu zvolit. Česká legislativa nabízí hned několik možností. Výběr té nevhodnější závisí především na tom, za jakým účelem NNO zakládáte, jakou má do budoucna vykonávat činnost a jak silný vliv na ní chcete mít. V případě, že zakladatelům nevonní forma příspěvkové organizace, budou typicky volit mezi ústavem, spolkem a společností s ručením omezeným. Jak se ale vyznat v právních či dokonce účetních rozdílech mezi nimi?

Flexibilita spolku s minimem formalit

Spolek je prototypem, základní formou dobrovolného sdružení osob, jehož založením v podstatě nemůžete šlápnout vedle. Není tedy překvapením, že je v praxi nejčastější formou NNO.

Se vznikem spolku je spojeno jen pár formalit a není třeba navštívit notáře. Mohou ho založit jakékoli tři fyzické nebo právnické osoby k naplňování takřka libovolného společného zájmu. Výjimkou je podnikání, tedy výdělečná činnost, které se spolky mohou věnovat pouze okrajově za účelem finanční podpory jejich hlavní neziskové činnosti. Tato forma NNO se zakládá přijetím stanov a vzniká zápisem do spolkového rejstříku. Stanovy musejí ze zákona obsahovat alespoň minimální náležitosti, jako je název a sídlo spolku, účel, k jehož naplňování byl založen, práva a povinnosti členů a určení statutárního orgánu.

Spolek jakožto sdružení osob je postaven na aktivním zapojení členů do jeho činnosti, nikoliv na pouhé

finanční podpoře prostřednictvím členských příspěvků (vymezené v absolutní výši nebo algoritmem jejich výpočtu specifikovaným ve stanovách; jsou přitom osvobozené od daně z příjmů). S členstvím jsou spojena rozsáhlá práva. Členská schůze je často nejvyšším orgánem, který volí členy statutárních orgánů. Myšlenka, na které je fungování této NNO postaveno, je, že se zvyšujícím se vlivem spolku se bude přirozeně zvyšovat i počet jeho členů. Zakladatelům přitom nic nebrání omezit ve stanovách práva nových členů v rámci různých úrovní jejich členství. V úvahu přichází rovněž stanovení přísných podmínek, v jehož důsledku bude mít spolek pouze pár členů, zatímco zbytek zúčastněných osob bude v zaměstnaneckém poměru. Je to však právě teoretická ztráta vlivu na řízení spolku, která zakladatele v určitých případech od založení této formy NNO odradí.

Ústav jako spravedlivý poskytovatel služeb

Ústav je právnickou osobou ustanovenou s cílem poskytování společensky nebo hospodářsky prospěšných služeb veřejnosti. Podnikání může být v rámci této NNO provozováno jen jako vedlejší činnost a pouze v případě, že jej zakladatelská listina nevyklučuje. Na rozdíl od spolku, který funguje výhradně na principu sdružení osob, je ústav kombinací majetkové a osobní složky. Typická je absence členské základny, posílená role zakladatele a profesionálně orientovaná organizační struktura.

Ústav může být založen i jedinou fyzickou osobou přijetím zakla-

datelské listiny nebo pořízením pro případ smrti. Nad rámec minimálních náležitostí stanov spolku musí zakladatelská listina ústavu obsahovat údaje o obsazení správní rady, jakožto povinně zřizovaného dozorčího orgánu, a výši vkladu (či popis nepeněžitěho předmětu vkladu) zakladatele. Právě veřejně dohledatelná výše či předmět vkladu, se kterým může ústav libovolně nakládat, má zvyšovat jeho důvěryhodnost v očích třetích osob.

Ústavy jsou, co do jejich organizační struktury, podobné kapitálovým obchodním korporacím. Jsou totiž založené na zaměstnaneckém principu, přičemž na vrcholu organizace stojí ředitel, který je monokratickým statutárním orgánem zastupujícím ústav navenek. Ze své funkce je odpovědný správní radě, která jej volí a odvolává. Ředitel si rovněž musí opatřit její souhlas, aby mohl právně jednat ve věcech přesahujících běžnou činnost. Jeho jednání spočívající například v prodeji nemovitosti ve vlastnictví ústavu bez souhlasu správní rady je přitom absolutně neplatné. Korporační struktura se vymyká pouze pozice zakladatele, který je pomyslným mecenášem řídícím směřování ústavu. Svůj vliv může uplatnit především změnou zakladatelské listiny, vyhotovením statutu či jmenováním členů správní rady. Toto oprávnění dopadá i na každodenní aktivity vzhledem k pravomocím správní rady volit a odvolávat ředitele jako statutární orgán ústavu, rozhodovat o provozu vedlejší činnosti a schvalovat účetní závěrky.

Pozorní čtenáři již tuší, jakou další nevýhodu s sebou tato právní forma přináší. Majetková složka ústavu je

spojena s vyššími zákonnými nároky na transparentnost jeho hospodaření, které se projevují například povinností každoročně sestavit výroční zprávu.

Transformace spolku na ústav

Silná pozice zakladatele, profesionální organizace a transparentní hospodaření činí z ústavu atraktivní právní formu pro každou NNO. Čím to tedy je, že je jich u nás stále pomálu? Odpověď je jednoduchá. Ústav je v českém právním prostředí pořád relativní novinkou, kterou představil občanský zákoník teprve v roce 2014. Tento zákon s sebou přinesl i často opomíjenou možnost spolků, nebo spíše občanských sdružení, založených podle předchozí úpravy, změnit svoji právní formu na ústav, přičemž ta není nijak časově omezená.

K čemu je přeměna dobrá a jak ji zrealizovat? Zásadní výhodou trans-

formace oproti založení nového ústavu je, že organizaci zůstane současně identifikační číslo, ve kterém je zaznamenána celá její historie. O změně bude obecně jednat členská schůze. Obsahem takového rozhodnutí musí být označení spolku a nového ústavu (názvem, sídlem, IČ), popis organizační struktury v předepsaném rozsahu, jakož i úplné znění jeho zakladatelské listiny. Aby toho formalismu nebylo málo, vyžaduje zákon vyhotovení rozhodnutí o změně právní formy v podobě notářského zápisu. Posledním krokem je zápis změny do veřejného rejstříku. Tím se transformace stává účinnou a spolek se mění na ústav.

Třetí (podnikatelská) možnost

Nejrozšířenější obchodní korporace, kterou je společnost s ručením omezeným, může být založena i za veřejně prospěšným nebo smíšeným účelem.

Pokud neplánujete provozovat galerii či muzeum jako nepodnikatelskou činnost financovanou příspěvkem a dotacemi, ale jako úplatnou aktivitu, je pro Vás „s. r. o.“ vhodnou volbou. Společnost s ručením omezeným může sice založit i jediná osoba s minimálním, jednokorunovým základním kapitálem, nicméně povinnou formou zakladatelského dokumentu je notářský zápis. Stejně jako pro ústav i pro tuto kapitálovou obchodní korporaci je význačná silná pozice jejího zakladatele (coby jediného společníka, případně více zakladatelů na valné hromadě) a absence členského principu. Výhodou oproti spolku a ústavu je, že „eseróčka“ jsou založena na principu ekonomie. Zákon totiž poskytuje základní variantu úpravy organizační struktury a práv společníků, která se uplatní v případě, že tyto záležitosti nejsou zakladatelskou listinou upraveny odlišně. ■

Aktuální problémy týkající se ochrany archeologického kulturního dědictví

13. září 2022, Konírna Nostického paláce, Ministerstvo kultury

Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s., ve spolupráci s Ministerstvem kultury, Archeologickými ústavu AV ČR, Praha a Brno, v. v. i., a dalšími subjekty se rozhodly připravit **cyklus seminářů** věnovaný **aktuálním otázkám** týkajícím se **problematiky ochrany archeologického kulturního dědictví**.

První setkání bude zaměřeno na tuto sféru muzejní činnosti ve vztahu k **nelegálnímu vyhledávání archeologických nálezů**. Vzhledem k tomu, že k intenzivní diskuzi na dané téma došlo v poslední době především v důsledku zavedení platformy, které mají za cíl nastavit pravidla a definovat možnosti spolupráce organizací oprávněných k provádění archeologických výzkumů a tzv. hledačů – detektorářů, bude pozornost věnována zejména těmto aktivitám a vyhodnocení jejich fungování. V rámci programu bude prezentován i širší kontext dané problematiky, jako je vlastnictví archeologických nálezů nebo etické hledisko práce muzejních archeologů.

Účast na semináři je **zdarma**. Počet přihlášek je **limitován omezenou kapacitou sálu** (max. 60 osob).

Pro **potvrzení účasti** je třeba vyplnit **ONLINE PŘIHLÁŠKU** nejpozději **do 31. srpna 2022**.

Všechny materiály a odkaz k přihlášení se na seminář jsou zveřejněny na <http://www.cz-museums.cz>.